

KLEUTERPLEIN 2 | BEGINNENDE GELETTERDHEID | GROEPSACTIVITEITEN

Beginnende geletterdheid in groepsactiviteiten

Auteurs: Saskia de Jong en Marion van der Meulen

Beginnende geletterdheid hoeft niet alleen plaats te vinden tijdens een kringactiviteit of in een hoek. Er zijn ook allerlei groepsactiviteiten te bedenken waarbij letters de hoofdrol spelen. Ook hierbij is het de leerkracht die het verschil kan maken. Een leerkracht die kansen herkent om letters betekenisvol in te zetten bij groepsactiviteiten geeft kinderen een vliegende start bij beginnende geletterdheid.

Iedere leerkracht van een kleutergroep is er tegenwoordig van doordrongen dat het op een speelse manier in aanraking komen met de vorm en de klank van letters in de kleutergroep een positieve invloed heeft op het leren lezen in groep 3. Sommige kleuters pikken bij deze activiteiten zoveel letterkennis op dat zij zichzelf leren lezen.

Uit de praktijk weten we dat het niet altijd makkelijk is om groepsactiviteiten te bedenken die alle aspecten van letters, dus zowel vorm als klank, belichten. Daarom geven we in deze nieuwsbrief over werken met letters een aantal suggesties voor groepsactiviteiten die kleuters laten kennismaken met zowel de vorm als de klank van verschillende letters.

Jassen halen combineren met klanken

Maak er een gewoonte van om bij het naar buiten gaan een spelletje te spelen met klanken. Kies een letter en spreek deze letterklank duidelijk uit. Laat kinderen deze klank imiteren. Kies in het begin klanken die lang zijn aan te houden (bijvoorbeeld rrrrr, gggggg en ffffff).

Alle kinderen met de rrrrr in hun naam mogen hun jas gaan halen. Daarna mogen de kinderen met de ggggg in hun naam hun jas gaan halen. Ga zo door totdat elk kind zijn jas heeft gehaald.

Verzamelingen

• Dienblad

Maak een verzameling van voorwerpen met een bepaalde letter. Leg de voorwerpen op een dienblad (of in een doos, krat of mand). Vertel de kinderen niet meteen bij welke letter de verzameling hoort. Zet het dienblad op een centrale plaats in de groep en laat de kinderen gedurende een dag of een paar dagen raden om welke letter het gaat. Kinderen die denken te weten wat de letter/klank is mogen er een voorwerp dat met dezelfde letter begint bij leggen. Ten slotte kunnen kinderen die de vorm van de letter kennen de letter op een blaadje stempelen of schrijven en erbij leggen. Kies bij dit spel vooral beginklanken. Met oudste kleuters kunt u dit spel uitbreiden met voorwerpen waar de betreffende letter ook in het midden van een woord voorkomt.

Woorden waarin de a voorkomt

Woorden met de b als beginklank

- *Ladekastje*

Het verzamelen van voorwerpen met een bepaalde letter kan ook een permanent karakter krijgen. Geef 26 doosjes of laatjes van een ladekastje met de letters van het alfabet erop een vaste plek in de klas en laat de inhoud groeien met voorwerpen en afbeeldingen. Is er eenmaal een basis van een verzameling gemaakt, voeg dan ook letterstempels toe: in elk laatje komt een stempel.

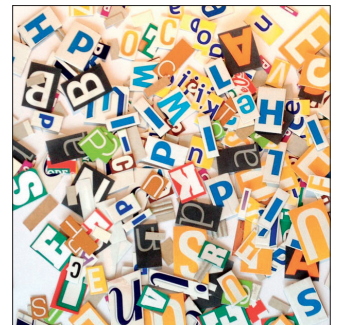
- *Letterboekje*

Kinderen kunnen een eigen letterverzamelboekje maken. Leg daarvoor lege boekjes klaar, gemaakt van in elkaar gevouwen A4'tjes. Op elke pagina staat één specifieke letter centraal. Kinderen kunnen de letter omtrekken en rondom de letter tekenen, plakken, stickeren en stempelen. Het ladekastje fungeert als inspiratiebron.

- *Verpakkingsmateriaal*

Leg een letterverzameling aan van letters die uit verpakkingsmateriaal, tijdschriften, folders en dergelijke zijn geknipt. Hoe meer handschriften en lettervormen, hoe beter. Nodig kinderen uit om ook van thuis uitgeknipte letters mee te brengen.

Dat maakt de wereld van de letters rijker en groter. Het is in deze fase van letters verkennen niet nodig om je te beperken tot die ene lettervorm die in groep 3 wordt aangeleerd. Buiten de klas wordt het kind ook geconfronteerd met vele verschillende lettervormen. Laat dat bewustzijn vroeg en speels ontstaan.

Met de letterverzameling kunnen kinderen in groepjes, individueel of in tweetallen spelletjes spelen:

- Sorteer de letters: welke letters zijn hetzelfde? (Jonge kleuters mogen ook sorteeropdrachten doen die meer gericht zijn op uiterlijke kenmerken: zoek alle letters met dezelfde kleur, zie je twee letters die hetzelfde zijn, enzovoort.)
- Kun je met deze letters jouw naam leggen?
- Kun je met deze letters woordjes leggen?
- Brengen kinderen ook cijfervormen mee, laat dan sorteren op letters en cijfers.

Letters koppelen aan geluiden

Laat de klank van een letter horen, bijvoorbeeld de zzzzz. Vraag kinderen of ze voorbeelden kunnen bedenken van geluiden die mensen, dieren of apparaten maken waarbij je deze klank hoort. Begin bij dit spelletje met een klank die makkelijk te koppelen is. Zzzzz zou een zoemende mug of snurkende slaapkop kunnen zijn. Fffff hoor je als je blaast. Besteed op zeker moment ook aandacht aan klanken die wellicht meer fantasie vereisen. Kinderen zijn erg creatief en origineel als dit spelletje eenmaal geïntroduceerd is. Leg af en toe de groep even stil om te luisteren naar een specifiek geluid: 'Luister eens, ik hoor een letter.' Kinderen gaan dit ongetwijfeld zelf ook doen.

Mijn letter

Knip uit karton voor alle kinderen de eerste letter van hun naam (geen hoofdletters, maar kleine letters, zie *Kleuterplein 2*, *Allerlei* achter tabblad 'taal-lezen'), ongeveer ter grootte van een A4'tje. Elk kind krijgt zijn eigen letter en gaat deze in de loop van een periode versieren met verf, glitters, stof, papier, kraaltjes, knopen, propjes, enzovoort. Heeft u van kinderen een te printen (pas)foto, dan kan deze ook een plekje krijgen op de letter.

Met deze letters kan natuurlijk ook gespeeld worden:

- De letters kunnen gesorteerd worden op vorm (welke letters zijn hetzelfde?).
- Een paar letters kunnen in de groep gelegd worden. Kinderen benoemen hun eigen letter (dit is de rrrr van Roos, dit is de aaaaa van Anna, ...). Nadat alle letters benoemd zijn, wordt er een doek over de letters gelegd. Daarna wordt de doek opgetild, waarbij in één beweging één van de letters wordt meegenomen. Kunnen de kinderen benoemen welke letter er is verdwenen? Je kunt dit herhalen totdat alle letters op zijn.
- Bij de letters kunnen ook voorwerpen worden verzameld die beginnen met deze letter of die deze letter/klank in het woord hebben.
- Laat kinderen bij hun eigen letter ervaren hoe die letter in je mond gemaakt wordt. Geef kinderen een spiegeltje zodat ze naar de stand van hun lippen kunnen kijken als ze de klank maken, laat ze aan hun hals voelen of er iets trilt, laat ze voelen wat de stand van de tong is bij deze klank, laat ze met hun vingers voelen of er lucht uit hun mond komt, enzovoort. Laat kinderen ook eens van letter ruilen, zodat ze ook bij deze letter de klank kunnen voelen en ervaren.
- Laat de kinderen luisteren naar verschillende woorden en stel steeds de vraag: luister goed, hoor je jouw letter in dit woord? Noem bijvoorbeeld het woord 'maan' of een ander woord waar een of meerdere letters van kinderen uit het groepje in voorkomen. In 'maan' kunnen zowel Marieke, Aaron en Noor hun letter herkennen.
- Hebben alle kinderen hun letter versierd, dan kunnen deze letters ook in de groep opgehangen worden, bijvoorbeeld als mobiles of aan een waslijn.

Letters op de speelplaats

Teken met krijt een grote letter op de speelplaats. Laat kinderen deze letter natekenen of laat ze letters toevoegen. Hetzelfde kan gedaan worden in de zandbak. Ook met steentjes, blaadjes en takjes kun je grote lettervormen maken. En op een zomerse dag kun je met water en grote kwasten de hele speelplaats volschrijven met letters, namen en woorden.

Letters aan de muur

Leg zelf een verzameling aan van verschillend vormgegeven of geknutselde letters en geef ze een plaats in de klas. Omdat je als leerkracht zo laat zien dat letters de moeite waard zijn, wakker je ook bij kinderen belangstelling voor letters aan.

Kinderen ontdekkingen laten doen met de vormen en de klanken van letters, dat is wat we met de hier beschreven activiteiten willen bereiken. Als kinderen op school enthousiast worden van letters, nemen ze dit enthousiasme vaak mee naar huis. Zo kunnen we kleuters ondersteunen bij hun ontwikkeling van beginnende geletterdheid en vaak zullen ouders deze signalen oppikken en er ook thuis een 'letterfeestje' van maken.